

Александър Стамболийски

(1879–1923)

140 години от рождението му. Политик, водач на БЗНС, министър-председател на България в периода 1919–1923 г.

Роден е в с. Славовица, Пазарджишко. Учи в Земеделското училище в Садово, завършва (1900) Лозаро-винарското училище в Плевен. Следва философия в Хале и агрономия в Мюнхен, но прекъсва поради тежко заболяване.

Александър Стамболийски е един от учредителите на Българския земеделски народен съюз (БЗНС) през 1899 г., основател е и главен редактор (1904–23) на в. „Земеделско знаме“. Благодарение на своята енергична натура, той бързо се издига във вътрешната йерархия на организацията и от 1905 г. може да се каже, че вече е неин ръководител и идеологически оформител. През 1908 г. е избран за народен представител от БЗНС, който под негово влияние се преобразува от съсловен съюз в политическа партия, издигаща лозунга за самостоятелна селска власт, която трябва да проведе реформи в интерес на селското население.

Стамболийски остро се противопоставя на цар Фердинанд и на участието на България в Първата световна война, като открито агитира за

неутралитет на страната. Това става причина да бъде задържан и осъден на доживотен затвор. По време на Войнишкото въстание (1918) е освободен, по-късно и официално амнистиран. В началото на 1919 г. се включва в коалиционното правителство на Т. Теодоров. След парламентарни избори през май 1920 г. оглавява правителство, съставено само от представители на БЗНС. Правителството на Стамболийски си поставя задача да изведе страната от международната изолация след Първата световна война. Във вътрешен план провежда реформи, някои от които спорни (поземлената реформа, въвеждането на трудова повинност), като на практика налага земеделска диктатура и авторитарно управление. С всички свои действия земеделското правителство недвусмислено показва, че ще защитава единствено интересите на селяческото съсловие като мнозинство сред българското население. Следват и открити политически репресии, както срещу БКП, така и срещу буржоазната опозиция с помощта на т. нар. Оранжева гвардия – леко въоръжени отряди селяни. За враг на селячеството е набедено градското население, интелигенцията и военните.

На 9 юни 1923 г. срещу правителството на Стамболийски е извършен военен преврат, организиран от Военния съюз, с подкрепата на буржоазните партии и царя. Стам-

Александър Стамболийски

болийски, намиращ се по това време в провинцията, е заловен и убит по най-жесток начин.

Управлението на Стамболийски оставя след себе си противоречиви последици. То отчасти стабилизира положението на страната в изключително труден за нея период, но същевременно поставя началото на разединение на обществото именно в момент, когато то се нуждае от обединение.

Така или иначе А. Стамболийски се приема като една от най-внушителните политически фигури на България в началото на XX век, като забележителна личност, оставила трайна диря в българската история. От 1968 г. създаденият десет години преди това музей „Ал. Стамболийски“ в с. Славовица, включващ родната му къща, вила-музей и паметник-костница, е обявен за исторически паметник на културата от национално значение. ♦

Веселин Ханчев

(1919–1966)

100 години от рождението му. Поет, публицист, драматург и преводач.

Роден е в Стара Загора, където завършва гимназия, а по-късно право в Софийския университет (1941). Участва във Втората световна война. Работи като литературен уредник във в. „Литературен

глас“ (1938–43), началник на Отдел за литература и изкуство в Радио София, драматург в Народната опера (1949–51) и в Сатиричния театър в София, редактор в сп. „Пламък“ и в Българска кинематография, съветник по културните въпроси в посолството на България във Варшава (1962–64) и в Париж (1964–66).

За пръв път печата през 1934 г. Сътрудничи на периодичните литературни издания. Първата му стихосбирка „Испания на кръст“ (1937) е

Веселин Ханчев

посветена на Испанската гражданска война. Нов етап в творчеството му представлява стихосбирката „Стихове в паласките“ (1954) – лиричен дневник на мъжеството и героизма

на българския войник във Втората световна война. В следващите стихосбирки („Смешен пантеон“, 1957; „Лирика“, 1960; „За да останеш“, 1965; „Жив съм“, 1987 и др.) намират място

главно душевните вълнения на поета и неговата гражданска позиция.

Веселин Ханчев е автор и на пиеси, превежда творби от френски и руски поети. Умира едва 47-годишен. ◆

Безсмъртие

*Ще минат ешелоните на времето,
в косите ни ще паднат преси сняг,
събития, ту малки, ту големи
край нас ще бягат в своя бесен бяг.*

*Земята ще е пак земя. Небето
ще бъде пълно пак със ветрове,
ще блъскат неспокойно вековете
водите си във своите брегове.*

*А ние ще сме пръст корава, черна,
безименна земя, безимен прах.
И вий, които идвате на смена,
ще кажете: „Смъртта прибра и тях!“*

*О, лъжете се! Ние ще живеем!
Епохата ще бъде наша плът!
Ний толкова се борихме за нея,
че победихме и самата смърт.*

*Какво, че ще изгният наште кости.
Какво, че дъжд кръвта ни ще измий!
Не бяхме тук, епоха, твои гости,
а зидахме те ден и нощ сами.*

*Затуй ще бъдем тук. Над нас ще никнат
не кръстове, прогнили от дърво,
а фабрики, в които пей челика,
и градове, в които ври живот.*

*Кръвта пролята в нефт ще се превърне
и пулса ни — могъщ моторен шум.
Повярвайте ни, пак ще се завърнем
във вашите очи, ръце и ум!*

Посвещение

*За да останеш, за да си потребен,
за да те има и след теб дори,
ти всяка вещь и образ покрай тебе
открий отново и пресътвори.
Пресътвори ги ти като лозата,
затворила пространствата в зърна,
като дървото в плод, като пчелата,
създала мед от пръст и светлина;
като жената стенеща, в която
по-траен образ дири любовта,
като земята връщаща богато
и облаци, и птици, и листа.*

*О, трябва всяка вещь да се изстрада,
повторно всяка вещь да се роди
и всеки образ, който в теб попада,
да свети с блясък непознат преди,
и мислите да правят в тебе рани,
мъчително и дълго да тежат
и всяка мисъл в тебе да остане
като зарастнал белег в твойта плът.
Как иначе това, което вземаш,
стократно оплодено ще дадеш
в горещи багри, в щик или поема,
в космичен полет и в чугунна пещ?
Как то ще стане дирене сурово
и кратък залез, и другарска реч,
и падане, и ставане отново,
и тръгване отново надалеч,
и ласка по косата и засада,
и хоризонти с мамещи звезди?
О, трябва този свят да се изстрада,
повторно трябва в теб да се роди
и всяка вещь и образ покрай тебе
сърцето твое да пресътвори,
за да останеш, за да си потребен,
за да те има и след теб дори.*

Панчо Владигеров

(1899–1978)

**120 години от рождението му.
Композитор, пианист, диригент и педагог.**

Роден е, заедно с брат си-близък, в Цюрих, Швейцария. Като дете живее в Шумен. Музикалното си образование започва в Частното музикално училище в София – пиано при чеха Индржих (Хенрих) Визнер и композиция и теория на музиката при Добри Христов. В периода 1912–1915 г. изучава композиция и пиано в Средното музикално училище в Берлин, след което постъпва в Академията на изкуствата, завършвайки я през 1921 г. с отличие.

Още като студент, Панчо Владигеров печели престижни международни

конкурси. В началото на творческата си кариера работи като диригент в театъра на М. Райнхард в Берлин. Изнася концерти в Германия, Франция, България, пише музика към сценични произведения, в този период създава рапсодията „Вардар“ – първото българско симфонично произведение, спечелило международна известност.

През 1932 г. Панчо Владигеров се завръща в България. Тук той заема професорско място в Българската държавна консерватория, където преподава повече от 40 години. Продължава и в творческата си дейност – пише операта „Цар Калоян“ (1936), балета „Легенда за езерото“ (1946), множество симфонични и камерни произведения, песни и сценични творби. Панчо Владигеров е основоположник на редица жанрове в българската музика, той е творец със

Панчо Владигеров

самобитен стил, дълбоко свързан с българската народна музика.

Днес славният композитор има своя къща-музей, както в Шумен, така и в София. От 1995 г. Националната музикална академия в София носи неговото име. ◆